

Asia: VN/1007/2019

Lausuntopyyntö Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020 -työryhmän mietinnöstä

1. Sääntöjen vähimmäissisällön keventäminen ja uuden yhdistyksen sääntöjen kirjoittamista helpottavat olettasäännökset – yhdistyslain 8, 10 b, 23, 24, 35, 38, 38 a, 39 a ja 40 §

Työryhmän ehdottamien uusien olettasääntöjen perusteella, jollei säännöissä toisin määrätä:

- jäsenmaksua voidaan periä yhdistyksen kokouksen päätöksellä
- hallituksen jäseniä 3-7; hallituksen jäsenten, tilin/toiminnantarkastajan toimikausi päättyy ja uusi kausi alkaa valinnasta päättävän yhdistyksen kokouksen päättyessä
- tilikausi on kalenterivuosi
- henkilövalinnat tehdään, tilinpäätös vahvistetaan ja vastuuvapaudesta päätetään varsinaisessa yhdistyksen kokouksessa 6 kk kuluessa tilikauden päättymisestä
- kirjallinen kutsu yhdistyksen kokoukseen jäsenille 2 viikkoa ennen kokousta
- purkautuvan yhdistyksen jäljelle jäävä omaisuus on käytettävä yhdistyksen tarkoituksen edistämiseen purkamisesta päättävän kokouksen määräämällä tavalla.

Uudet olettasäännöt perustuvat yhdistysten nykyiseen sääntökäytäntöön (mm. Patentti- ja rekisterihallituksen mallisäännöt, järjestöjen sääntömallit), joita suurin osa uusista yhdistyksistä käyttää. Tarkoitus on, ettei uusista olettasäännöistä seuraa muutoksia vanhoille yhdistyksille.

Ei kantaa

Perustelut

-

2. Jäsenten yhdenvertaisuusperiaatteesta nimenomainen säännös – yhdistyslain 10 a §

Työryhmä ehdottaa yhdistyskäytäntöä vastaavaa nimenomaista säännöstä yhdenvertaisuusperiaatteesta, joka selventää nykyisin suurelta osin sääntelemättömän periaatteen soveltamista yhdistyksissä. Ehdotuksen soveltamisala on huomattavasti suppeampi kuin muissa yhteisömuodoissa eikä periaatetta sovelleta yhtä tarkasti kuin muissa yhteisömuodoissa. Ehdotuksella selvennetään jäsenten yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksen erot ja yhtäläisyydet muiden yhteisölakien, perustuslain ja hallintolainsäädännön yhdenvertaisuusperiaatteisiin ja yhdenvertaisuussäätelyyn.

Ehdotus perustuu oikeuskirjallisuuden lisäksi työryhmän selvittämään yhdistyskäytäntöön (esim. verkkokyselyt ja -keskustelut ja työpajat). Ehdotuksen perusteluissa on paljon käytännöstä nousseita esimerkkejä.

Ei kantaa

Perustelut

-

3. Sallitaan 100% verkkokokoukset perinteisen yhdistyksen kokouksen tai valtuutettujen kokouksen vaihtoehtona – yhdistyslain 17 §:n 2 momentti

Verkkokokous perustuisi aina yhdistyksen sääntöihin ja jäsenten käytössä olisi kaikki perinteistä kokousta vastaavat osallistumiskeinot ("teknologia-neutraali" kokousmääritelmä, käytännössä yleensä reaaliaikainen osallistuminen). Hallitus vastaisi tarvittavista kokousjärjestelyistä.

Ei kantaa

Perustelut

-

4. Etäosallistuminen mahdolliseksi hallituksen päätöksellä, jollei säännöissä rajoitettu tai kielletty – yhdistyslain 17 §:n 3 momentti

Ehdotuksella pyritään digitalisoinnin mahdollisuuksien käyttöön täysimääräisesti sekä, vältetään sääntömuutos- ym. Kuluja. Ehdotuksen valmistelu perustuu myönteisiin kokemuksiin ja työryhmän arvioon väliaikaisen lain aikaisesta kokouskäytännöstä.

Ei kantaa

Perustelut

-

5. Jäsen- ja liittoäänestys myös hallituksen puheenjohtajasta ja hallituksen jäsenistä mahdolliseksi – yhdistyslain 17 ja 19 §

Hallitusohjelman mukainen mahdollisuus jäsen- ja liittoäänestyksen sallimiseen hallituksen tai sen puheenjohtajan valitsemiseksi perustuisi aina yhdistyksen sääntöjen määräykseen. Liittoäänestyksellä tarkoitetaan päätöksentekoa, jossa esimerkiksi puolue-yhdistyksen jäsenyhdistyksen henkilöjäsen saa äänestää puolueyhdistyksen yhdistyksen kokoukselle kuuluvasta asiasta.

Ehdotuksen ero yhdistyksen kokouksessa käsiteltävään hallituksen puheenjohtajan ja jäsenen valintaan olisi se, ettei tarvitse järjestää kokousta, jossa keskustellaan ehdokkaista. Nykyisin jäsenyhdistyksen henkilöjäsenelle ei voi antaa äänioikeutta esim. puolue-yhdistyksen puheenjohtajan tai hallituksen jäsenen vaalissa.

Ei kantaa

Perustelut

-

6. Jäsenen kyselyoikeudesta yhdistyksen kokouksessa nimenomainen säännös – yhdistyslain 25 a §

Työryhmä ehdottaa nykyistä yhdistyskäytäntöä vastaavaa nimenomaista säännöstä jäsenen kyselyoikeudesta ja yhdistyksen johdon vastausvelvollisuudesta yhdistyksen kokouksessa. Tarkoituksena on selventää, milloin nykyisin sääntelemätön kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus on tai sitä ei ole. Ehdotus perustuu oikeuskirjallisuuden lisäksi työryhmän selvittämään yhdistyskäytäntöön (esim. verkkokyselyt ja – keskustelut ja työpajat). Ehdotuksen perusteluissa on paljon käytännöstä nousseita esimerkkejä.

Ei kantaa

Perustelut

-

7. Sallitaan päätösvallan delegointi jäseneksi ottamisen ja eroilmoituksen vastaanottamisen osalta – yhdistyslain 12 ja 13 §

Jäseneksi ottamisen osalta delegointi perustuisi sääntöihin, eroilmoituksen vastaanottamisen osalta hallituksen päätökseen. Tarkoituksena on helpottaa digitaalisten palveluiden mahdollisuuksien hyödyntämistä jäsenasioissa (esim. liiton jäsenpalvelujärjestelmää hyödynnetään jäsenyhdistyksen jäsenasioiden hoidossa).

Ei muutosta jäsenen erottamiseen (ei perusteita sallia delegointia)

Ei kantaa

Perustelut

-

8. Hallituksen huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuudesta ja velvollisuudesta huolehtia yhdistyksen hallinnon järjestämisestä nimenomaiset säännökset. Nimenomainen lain tai sääntöjen vastaisten päätösten täytäntöönpanokielto – yhdistyslain 35 §

Työryhmän ehdotuksen tarkoituksena on selventää yhdistyksen hallituksen yleisiä tehtäviä. Ehdotuksessa on otettu huomioon myös tilanne, jossa vastuu päivittäisesti johtamisesta on toimitusjohtajalla (esim. rajoittaa nimenomaisesti hallituksen vastuuta kirjanpidosta ja varainhoidosta).

Ei kantaa

Perustelut

-

9. Sallitaan myös yhdistyksille toimitusjohtaja-toimielin – yhdistyslain 35 a §

Työryhmä ehdottaa, että yhdistyksen säännöissä voitaisiin määrätä toimielin-toimitusjohtajan valitsemisesta. Mahdollisuus sallitaan kaikille yhdistyksille (ei esim. koko- eikä toimialarajoja). Toimitusjohtaja vastaa hallituksen ohjauksessa ja valvonnassa yhdistyksen päivittäisestä johtamisesta. Hallitus valitsee ja erottaa toimitusjohtajan, joka ei ole työsuhteessa yhdistykseen. Ehdotus ei vaikuta yhdistysten nykyisten toiminnanjohtajien, pääsihteerien ym. työsuhteisiin.

Ei kantaa

Perustelut

Mikäli yhdistyslakiin lisätään säännös toimitusjohtajasta, niin yhdenmukaisuuden vuoksi laissa tulisi myös mainita toimitusjohtajan sijaisesta (vrt. esimerkiksi säätiölaki ja osuuskuntalaki).

Yhdistyslakiin ei ole ehdotettu toimitusjohtajan asuinpaikkaa koskevaa vaatimusta. Vertaa esimerkiksi säätiölaki ja osuuskuntalaki, joissa on säädetty, että toimitusjohtajan asuinpaikan on oltava Euroopan talousalueella, jollei rekisteriviranomainen myönnä lupaa poiketa tästä. Työryhmän ehdotuksesta ei ilmene, miksi vastaavaa säännöstä ei ole ehdotettu yhdistyslakiin.

10. Yhdistyksen johdon esteellisyyssääntelyn tarkistus – yhdistyslain 37 §

Työryhmän ehdottamaa esteellisyyssääntelyä sovellettaisiin hallituksen jäseniin, (ehdotettavaan) toimitusjohtajaan ja muuhun sääntöjen perusteella hallintotehtävää hoitavaan toimihenkilöön (nykyisin kaikki toimihenkilöt).

Tarkoitus on selventää vastuusuhteita yhdistyksessä: hallitus ja mahdollinen toimitusjohtaja vastaavat yhdistyksen toiminnan järjestämisestä niin, että intressiristiriitatilanteita ei synny ja/tai ne tunnistetaan ja niissä toimitaan asianmukaisesti.

Työryhmän ehdotuksella selvennetään esteellisyyden perusteita siten, että yksityinen etu voi olla esteellisyyseruste vain, jos toimi poikkeaa yhdistyksen tavanomaisesta toiminnasta tai tavanomaisista ehdoista. Lisäksi selvennetään sitä, milloin välillinen etu johtaa ja ei johda esteellisyyteen.

Ei kantaa

Perustelut

-

11. Pienimmille yhdistyksille sallitaan helpotettu tilinpito – yhdistyslain 37 a §

Työryhmä ehdottaa, että jos yhdistyksen tuotot ovat enintään 30 000 €/v, se voi soveltaa kirjanpitolakia kevyempää tilinpitonormistoa, joka perustuu maksuperusteiseen yksinkertaiseen kirjanpitoon. Tarkoituksena on tulojen, menojen, varojen ja velkojen erillään pitäminen. Tilinpitoon ei kuulu pakollisen tilinpäätöksen laatimista, jos tilinpito pidetään säännöllisesti (vähintään kuukausittain) jäsentenä nähtävänä. Lisäksi tilinpito-mallissa on mahdollisuus tilinpäätöstä kevyempään vuosilaskelmaan.

Ei kantaa

Perustelut

-

12. Yhdistysten yhdistymiseen uusi vaihtoehto – yhdistyslain 42 a – 42 c §

Työryhmä ehdottaa vaihtoehtoista sopimukseen perustuvaa yhdistymisjärjestelyä, jolla pyritään helpottamaan erityisesti suurempien yhdistysten yhdistämistä. Ehdotus sisältää varojen ja velkojen yleisseuraannon ja järjestelyn kaikkien oikeusvaikutusten (mm. uuden yhdistyksen perustaminen, sääntömuutos, jäsenyyksien siirtyminen, yhdistyvän yhdistyksen purkautuminen) voimaantulon saman aikaisesti rekisteröinnillä. Yleisseuraanto vähentää olennaisesti varojen ja vastuiden yksilöintiin ja ”järjestämiseen” liittyvää selvittelyn tarvetta.

Velkojen yleisseuraannon vuoksi ehdotus sisältää velkojansuojamenettelyn.

Ei kantaa

Perustelut

PRH katsoo, että lain jatkovalmistelun yhteydessä tulee selvittää, kuinka merkittäviä muutoksia ehdotettu yhdistysten yhdistyminen edellyttää tietojärjestelmiltä. Samalla voidaan käydä tarkempi keskustelu yhdistymismenettelyn yksityiskohdista rekisteröinnin kannalta.

Tässä yhteydessä PRH haluaa todeta kuulutushakemuksen liitteenä toimitettavasta yhdistymissopimuksesta seuraavaa:

Yhdistymissopimuksessa on ehdotuksen mukaan ”oltava ainakin selvitys yhdistymisen syistä ja edellytykset, joilla yhdistyvän yhdistyksen jäsen pääsee vastaanottavan yhdistyksen jäseneksi.”. Rekisteriviranomaisen tehtävänä ei ole arvioida yhdistymiselle esitettyjä syitä, eikä yhdistymissopimukseen kirjattuja edellytyksiä, joilla yhdistymishakemuksen yhdistyvän yhdistyksen jäsen pääsee vastaanottavan yhdistyksen jäseneksi.

Vastuu yhdistymissopimuksen sisällöstä kuuluu yhdistyksille. Yhdistyksen jäsen voi tarvittaessa moittia yhdistyksen päätöstä siten kuin yhdistyslaissa säädetään.

13. Muut kommentit työryhmän muutosehdotuksesta yhdistyslain osalta

Yhdistyslain 17 §:n 1 momentti (perinteisen kokouksen määritelmä), 22 § (viittauksen selvennys), 24 §:n 2 momentti (kokouskutsun sisältö etäosallistumisesta, verkkokokouksesta ja ennakoilmoittautumisesta), 25 §:n 2 momentti (ennakoilmoittautumisvelvollisuuden sisällön tarkistus), 26 § (toimitusjohtajan esteellisyys yhdistyksen kokouksessa), 27 §:n 2 momentti (jäsen- ja liittoäänestystä koskevan helpotetun sääntömuutoksen soveltamisalan rajoitus, joka liittyy jäsen- ja liittoäänestyksen käyttöalan laajentamiseen), 29 § (avoin äänestys mahdolliseksi myös suhteellisessa vaalissa), 30 § (äänestys- ja vaalijärjestysvaatimuksen rajoittaminen jäsen- ja liittoäänestykseen), 32 § (moiteoikeus myös toimitusjohtajalle), 33 § (kanneoikeus myös toimitusjohtajalle), 39 § (toimitusjohtajan vahingonkorvausvelvollisuus ja johdon vahingonkorvausvastuun rajoittaminen muuta yhteisö- ja säätiölainsäädäntöä vastaavasti), 40 § (pakollisen lopputilityskokouksen tilalle lopputilityksen saatavana pitovelvollisuus), 43 § (lakkautettavan yhdistyksen varojen käyttäminen), 48 § ja 52 § (mahdollisen toimitusjohtajan huomioon ottaminen perus- ja muutosilmoituksessa yhdistysrekisteriin), voimaatulosäännös (ehdotetaan tulemaan voimaan 1.7.2022), siirtymäsäännökset (kokouskutsuajan ja ennakoilmoittautumisen määräajan suhde, ennen lain muutosta käytössä ollut toimitusjohtaja-nimike ja vahingonkorvausvastuu ennen lain muutosta aiheutetusta vahingosta).

Mikäli yhdistyslakiin otetaan säännökset toimitusjohtajasta, tulee samalla muuttaa yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 14 §:ää siten, että siinä huomioidaan aatteellisen yhdistyksen toimitusjohtaja.

PRH esittää myös, että yritys- ja yhteisötietolain 14 §:n 1 momentin muutettu kohta 7 tulee saattaa asetuksella voimaan.

14. Muut yhdistyslakiin tai siihen liittyviin suosituksiin (esim. hyvä hallintotapa) tai ohjeisiin liittyvät kommentit

Tässä voit kommentoida yhdistyslakia siltä osin kuin asiaa ei ole käsitelty työryhmän mietinnössä.

-

15. Uusi toimintaryhmälaki

Työryhmän ehdotuksen mukainen uudessa laissa säänneltävä toimintaryhmä on yhdistystoiminnalle vaihtoehtoinen kansalaistoiminnan organisointimuoto. Toimintaryhmä edistää yhteisen aatteellisen tarkoituksen toteutumista. Tarkoituksena ei voi olla voiton tai muun taloudellisen edun hankkiminen siihen osalliselle.

Toimintaryhmän sisäisissä suhteissa on laaja sopimusvapaus – ei esim. pakollista hallitusta eikä jäsenten kokousta. Toimintaryhmän sisäinen viestintä ja päätöksenteko voidaan toteuttaa siten esim. some-palvelussa.

Toimintaryhmä syntyy rekisteröinnillä (PRH:een toimintaryhmärekisteri). Rekisteröinti on määräaikainen (3 vuotta). Jos rekisteröintiä ei uusita, toimintaryhmä poistetaan rekisteristä.

Rekisteröity toimintaryhmä on oikeushenkilö. Toimintaryhmällä on ainakin yksi edustaja, jolla voi edustaa ryhmää kaikissa toimissa. Toimintaryhmän puolesta toiminut ja tointa koskevaan päätökseen osallistunut ryhmän edustaja ja jäsen vastaavat henkilökohtaisesti, jos velkoja ei saa suoritusta

toimintaryhmältä. Ryhmän edustaja ja jäsen voivat milloin tahansa erota.

Toimintaryhmän kevennetty tilinpito (ks. Edellä kysymys 11. pienistä yhdistyksistä), jos tuotot enintään 30 000 €/v eikä muuta säännöissä tai päätetty. Toimintaryhmälakiin lisäksi säännökset oikeuspaikasta, toimintaryhmän edustajan vahingonkorvausvelvollisuudesta, toimintaryhmän purkamisesta, konkurssista, muuttamisesta rekisteröidyksi yhdistykseksi ja rangaistusvastuusta.

Muu ehdotus, mikä?

Perustelut

Patentti- ja rekisterihallitukselta (jäljempänä PRH) on pyydetty lausuntoa Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla –työryhmän mietinnöstä.

Työryhmä ehdottaa lainsäädäntöä uudesta yhteisömuodosta, toimintaryhmästä. Mikäli toimintaryhmälaki säädetään, PRH pitää tärkeänä, että sääntelystä tulee sellainen, että työryhmän tavoite toimintaryhmän perustamisen helpoudesta ja edullisuudesta voi toteutua.

PRH:n lausunnon loppupuolella tuodaan esille, että rekisteröidyn yhdistyksen perustaminen on tänä päivänä helppoa ja edullista, minkä vuoksi toimintaryhmälain tarpeellisuutta on hyvä arvioida tästäkin näkökulmasta.

Toimintaryhmälaki edellyttää toteutuakseen uuden rekisterin, toimintaryhmärekisterin. Käytännössä tämä tarkoittaa sähköistä asiointipalvelua, sähköistä käsittelyjärjestelmää ja sähköistä tietopalvelua. Rekisteristä tulisi olla yhteydet esimerkiksi yritys- ja yhteisötietojärjestelmään sekä väestötietojärjestelmään. Mahdollisessa toteutuksessa hyödynnettäisiin yhdistysrekisterin tietojärjestelmiä, joihin toimintaryhmä lisittäisiin omana yhteisömuotonaan.

Toimintaryhmän rekisteröinnin tavoitteista mietinnön sivulla 207 kerrotaan, että ”helppouden, edullisuuden ja riittävän suojan tarpeiden samanaikainen toteuttaminen edellyttää, että rekisteri-ilmoituksen voi tehdä vain sähköisesti koneellisesti käsiteltävällä tavalla, rekisteri-ilmoitukseen ei vaadita liitteitä (esim. perustamissopimusta tai sääntöjä) ja lisäksi vaaditaan sähköiset yhteystiedot ja ilmoituksen tekvän toimintaryhmän edustajan vahva tunnistaminen.”. Ilmeisesti lähtökohtana on, että kaikki toimintaryhmärekisteriin tehtävät ilmoitukset olisi mahdollista tehdä vain sähköisesti.

Toimintaryhmälain voimaantulon ajankohdasta päätettäessä on oleellista huomioida se aika, joka tarvitaan uuden rekisterin määrittelemiseen ja toteuttamiseen. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista antaa tarkkaa arviota tietojärjestelmän kehittämiseen tarvittavasta ajasta. Teknisesti haastavimpia ratkaistavia kysymyksiä ovat ehdotetut: rekisteröinnin määräaikaisuus, toimintaryhmän palauttaminen rekisteriin ja toimintaryhmän muuttaminen rekisteröidyksi yhdistykseksi. Järjestelmäteknisesti kyseessä on suuri muutos nykyisiin järjestelmiin.

Lakiehdotuksen jatkovalmistelussa tulee paremmin huomioida se, että ehdotuksella on yhtymäkohtia yhdistyslakiin ja yhdistysrekisteriin. PRH:n lausunnossa kerrotaan jäljempänä, miltä osin ainakin on tarvetta tarkennuksiin, jotta toimintaryhmälain ja yhdistyslain yhtymäkohdat tulevat paremmin huomioiduiksi.

Toimintaryhmän nimestä

Ehdotuksen perusteluissa (sivu 206) mainitaan toimintaryhmän nimestä, että ”nimi on harhaanjohtaja, jos sivullinen nimen perusteella luulee olevansa tekemisissä toisen yhdistyksen tai toimintaryhmän kanssa tai esimerkiksi tiettyyn yhdistykseen tai muuhun organisaatioon kuuluvan yhteisön kanssa.”.

Jos tarkoituksena on, että toimintaryhmän ehdotetulle nimelle voi tulla esteeksi yhdistysrekisterissä oleva yhdistyksen nimi, niin tämä tulisi huomioida lakitekstissä. Säännöksessä ilmeisesti mainittaisiin, että toimintaryhmän nimen tulee selvästi erottua paitsi toimintaryhmärekisterissä ennestään olevien toimintaryhmien nimistä myös yhdistysrekisterissä olevien yhdistysten nimistä. Vastavuoroisesti yhdistyslakia muutettaisiin ehkä siten, että yhdistyksen nimen rekisteröinnissä tulee huomioida toimintaryhmärekisterissä olevat toimintaryhmien nimet.

Yhdistyslain (503/1989) 56 §:n 2 momentissa säädetään mahdollisten riitatilanteiden varalta: ”joka katsoo, että yhdistyksen nimi tai muu rekisterissä oleva merkintä loukkaa hänen oikeuttaan, voi yhdistyksen kotipaikan tuomioistuimessa nostaa kanteen yhdistystä vastaan rekisterimerkinnän kumoamiseksi.”. Mahdolliset nimiriidat tulisi huomioida myös toimintaryhmälaissa.

Toimintaryhmän nimestä aiheutuu heijastusvaikutuksia paitsi yhdistyksiin ja yhdistysrekisteriin myös kaupparekisterin toiminimiin. Toiminimilain 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan toiminimessä ei saa ilman asianmukaista suostumusta olla mitään sellaista, joka voidaan käsittää ”säätien tai yhdistyksen tai muun sellaisen yhteisön nimeksi”.

Työryhmän mietinnössä lähtökohtana on, että toimintaryhmä perustetaan tiettyä rajoitettua tai rajoitetun ajan harjoitettavaa toimintaa varten. Mikäli toimintaryhmän ja sen nimen rekisteröinti tulee olemaan erityisen edullista, onko odotettavissa, että toimintaryhmän rekisteröintiä käytettäisiin joissain tilanteissa vain nimisuojan saamiseksi?

Rekisterinpidon kannalta toimintaryhmät voitaisiin rekisteröidä ilman varsinaista nimeä. Jotta toimintaryhmät voitaisiin erottaa toisistaan muutoinkin kuin Y-tunnuksen kautta, järjestelmä nimeäisi automaattisesti toimintaryhmät. Toimintaryhmät voitaisiin nimetä esimerkiksi seuraavasti: Toimintaryhmä 1, Toimintaryhmä 2, Toimintaryhmä 3 jne. PRH voi tarvittaessa selvittää, kuinka vaativaa tämä olisi toteuttaa teknisesti.

Mikäli järjestelmän annettaisiin nimetä toimintaryhmät, niin se tarjoaisi omalta osaltaan edellytykset automaattirekisteröinnille. Automaattinen käsittely/rekisteröinti edellyttäisi toisaalta myös sen, että edustajaksi voi ilmoittaa ainoastaan henkilöitä, joilla on suomalainen henkilötunnus. Mikäli automaattirekisteröinti halutaan mahdollistaa, tulee siitä säätää laissa.

Toimintaryhmän synty

Lakiehdotuksen 2 §:n mukaan toimintaryhmä syntyy, kun se on rekisteröity. Ryhmälle valittu edustaja ilmoittaa toimintaryhmän rekisteröitäväksi. PRH ehdottaa, että tähän lainkohtaan koottaisiin ne asiat, jotka on perusilmoituksella ilmoitettava rekisteriin. Lisäksi ehdotetaan, että laissa käytettäisiin termejä perusilmoitus (tai perustamisilmoitus) ja muutosilmoitus (vrt. esimerkiksi yhdistyslaki, säätiölaki ja yritys- ja yhteisötietolaki).

Lakiehdotuksen perusteluissa (sivu 208) mainitaan, että "... edusta-jan vakuutus perustamista koskevien vaatimusten täyttämistä riittää.". Vakuutuksen antamista ei ole kuitenkaan kirjattu lakiehdotukseen. Vertaa yhdistyslain 48 § 3: "yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan tai hallituksen muun rekisteriin ilmoitetun täysivaltaisen jäsenen on allekirjoitettava ilmoitus ja vakuutettava, että yhdistyksen perustamisessa on noudatettu tämän lain säännöksiä.". PRH ehdottaa, että samankaltainen säännös otetaan toimintaryhmälakiin.

Toimintaryhmän määräaikaisuus

Lakiehdotus sisältää muista yhteisörekistereistä poiketen oikeushenkilön rekisteröinnin määräaikaisuuden. Toimintaryhmä purkautuisi kolmen vuoden kuluttua sen rekisteröinnistä, jollei toimintaryhmän edustaja ilmoita rekisteröinnin jatkamisesta kuusi kuukautta ennen määräajan päättymistä. Työryhmän mietinnössä (sivu 208) kerrotaan, että ehdotuksen lähtökohta on, että toimintaryhmä perustetaan tiettyä rajoitettua tai rajoitetun ajan harjoitettavaa toimintaa varten.

Yhdistysrekisterin tilasto vuodelta 2020 kertoo, että PRH:n yhdistysrekisteriin saapui 1928 perustamisilmoitusta ja 1286 lopettamisilmoitusta. Lukujen perusteella yhdistysten purkautumisilmoituksia tehdään kohtuullisen aktiivisesti. On selvää, että osa lopettamisista unohtuu ilmoittaa yhdistysrekisteriin ja osalla yhdistyksistä toiminta hiljalleen hiipuu, eikä varsinaisia lopettamispäätöksiä tehdä. Toimintaryhmän luonteesta johtuen voidaan olettaa, että ne huolehtisivat omatoimisestikin hyvin lopettamisilmoituksista.

PRH:n käsityksen mukaan rekisteröinnin määräaikaisuus voi olla ongelmallista. Tästä esimerkkinä työryhmän ehdotuksessa mainittu purkautuneen toimintaryhmän palauttaminen rekisteriin (katso tarkemmin jäljempänä).

Mikäli toimintaryhmän rekisteröinti säädettäisiin ehdotetulla tavalla määräaikaiseksi, miten se tulisi huomioida rekisterinpidossa? Tulisiko esimerkiksi viran puolesta tehdä rekisterimerkintä toimintaryhmän tietoihin siitä, kun toimintaryhmän rekisteröinnin jatkamisesta ei ole tehty ilmoitusta määräajassa?

Työryhmän muistiossa (sivu 208) mainitaan: ”tulossa olevasta rekisteröinnin päättymisestä ja mahdollisuudesta rekisteröinnin uusimiseen ilmoitettaisiin viranpuolesta automaattisesti rekisterissä olevaan sähköpostiosoitteeseen tai muuhun sähköiseen osoitteeseen. Myös rekisteröinnin päättymisestä ja mahdollisuudesta palauttaa rekisteröinti ilmoitettaisiin vastaavalla tavalla.”.

Toimintaryhmän edustajilla on velvollisuus pitää toimintaryhmän yhteystiedot rekisterissä ajan tasalla. Jos yhteystiedot eivät ole ajan tasalla, niin se ei ole este toimintaryhmän poistamiselle rekisteristä.

Työryhmän muistiossa (sivu 208) mainitaan: ”lisäksi määräaikainen rekisteröinti edistää rekisterin ajantasaisuutta ja mahdollistaa sen, että rekisteröinnin hinnoittelussa otetaan huomioon lyhyehkö määräaika, jolloin ensirekisteröinnin yhteydessä ei ole tarpeen periaatteessa ajallisesti rajattoman rekisteröinnin kustannuksia.”. PRH:n näkemyksen mukaan toimintaryhmän ehdottama määräaikainen rekisteröinti tulisi rekisterinpidon kannalta kalliimmaksi kuin työryhmän mainitsema ”rajaton rekisteröinti”.

Toimintaryhmän palauttaminen rekisteriin

Työryhmän ehdotuksen perusteluissa (sivu 212) mainitaan: ”jos toimintaryhmän toimikauden jatkamisesta on unohdettu ilmoittaa 2 §:n 2 momentin mukaisessa määräajassa ja on edellytykset

toimintaryhmän palauttamiseen rekisteriin, tällaisen ilmoituksen voi tehdä se, joka oli rekisteröity toimintaryhmän edustajaksi toimintaryhmän toimikauden päättyessä.”.

Työryhmän ehdotuksen mukaan palauttamista koskeva ilmoitus tehtäisiin tilanteessa, jossa toimintaryhmä on jo purkautunut. Mietinnön mukaan palauttaminen on mahdollista niissä tilanteissa, joissa toimikauden jatkamisesta on unohdettu ilmoittaa ”ja on edellytykset toimintaryhmän palauttamiseksi rekisteriin.”. Rekisteriin palauttamisesta on mainittu myös ehdotuksen sivulla 220, jossa mainitaan: ”erityisistä syistä toimintaryhmä voidaan palauttaa rekisteriin, jolloin selvitystoimia ei aloiteta.”. PRH katsoo yhteisöoikeuden kannalta ongelmalliseksi ehdotuksen, jolla mahdollistettaisiin jo purkautuneen yhteisön palauttaminen rekisteriin. Toimintaryhmälakiehdotuksessa ei ole säännöstä toimintaryhmän palauttamisesta rekisteriin, joten mahdollisesti tästä ehdotuksesta on luovuttu, vaikka asiasta on vielä mainittu mietinnön perusteluosiossa.

Jos määräaikaisuus ja rekisteriin palauttaminen tullaan toteuttamaan laissa, niin PRH esittää, että kun toimintaryhmä poistetaan rekisteristä, niin se ei samalla purkaudu. Lisäksi lakiin tulee kirjata rekisteriin palauttamisen edellytykset. Sähköistä ilmoitusta ei ole mahdollista tehdä rekisteristä poistetulle toimintaryhmälle, joten palautuspyyntö olisi tehtävä paperilla.

Ehdotuksen mukaan toimintaryhmä purkautuisi kolmen vuoden kuluttua sen rekisteröinnistä, jollei toimintaryhmän edustaja ilmoita rekisteröinnin jatkamisesta kuusi kuukautta ennen määräajan päättymistä. Mietinnössä ei ole huomioitu tilannetta, jossa toimintaryhmä ei ole ilmoittanut rekisteröinnin jatkamisesta kuuden kuukauden määräajassa, vaan vasta määräajan jälkeen, mutta kuitenkin ennen kuin kolme vuotta rekisteröimisestä on kulunut. Tämä asia täsmentyneen lain jatkovalmistelussa.

Asuinpaikkavaatimus ja edustaja

Lakiehdotuksen 5 §:ään on ehdotettu säännös edustajasta. Edustajia voi olla yksi tai useampi. PRH esittää, että lakiehdotusta tarkennettaisiin siten, että laista kävisi ilmi, onko toimintaryhmän ilmoitettava kaikki edustajat rekisteriin merkittäväksi. Työryhmän mietinnössä (sivu 212) mainitaan, että tiedoksianto on pätevä myös rekisteriin merkitsemättömälle edustajalle toimitettuna. Toimintaryhmän nimenkirjoitusoikeus on sen sijaan vain rekisteröidyllä edustajalla.

Ko. lainkohdassa mainitaan, että edustajalla on oltava asuinpaikka Suomessa, jollei PRH myönnä lupaa poiketa tästä. Onko tarkoitettu, että kaikilla rekisteriin merkityillä edustajilla tulee olla asuinpaikka Suomessa? Lakiehdotuksen perusteluissa (sivu 212) mainitaan, että ”ehdotus vastaa sisällöltään yhdistylain 35 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä yhdistyksen hallituksen

puheenjohtajasta, jolla on yhdistyslain mukaan vastaava oikeus edustaa yhdistystä kuin tässä tarkoitettulla toimintaryhmän edustajalla.”.

Yhdistysrekisterikäytännössä on myönnetty poikkeuslupia hallituksen puheenjohtajan asuinpaikasta sillä edellytyksellä, että jonkun yhdistyksen nimenkirjoittajan asuinpaikka on Suomessa. Tällä tavoin on pyritty varmistamaan, että yhdistyksellä olisi Suomessa joku henkilö, joka voi ottaa vastaan tiedoksiantoja.

Yhdistyslain mukaan tiedoksianto katsotaan yhdistykselle toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi henkilölle, jolla on oikeus yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa yhdistyksen nimi. Toimintaryhmälain mukaan tiedoksianto puolestaan katsotaan toimintaryhmälle toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi toimintaryhmän edustajalle.

PRH esittää, että toimintaryhmälakiin otetaan säännös, että vähintään yhden rekisteriin merkityn edustajan asuinpaikan tulee olla Suomessa. Samalla lakiehdotuksesta tulisi poistaa maininta poikkeuslupamahdollisuudesta. Lopputuloksena olisi se, että toimintaryhmältä löytyisi aina vähintään yksi rekisteröity edustaja, jolla on pysyvä asuinpaikka Suomessa.

Rekisteröity edustaja ja henkilötunnus

Ehdotuksen perusteluissa (sivu 207) mainitaan rekisteri-ilmoituksen tekevän toimintaryhmän edustajan vahvasta tunnistamisesta. Vahva tunnistautuminen ei ole tällä hetkellä mahdollista, mikäli henkilöllä ei ole suomalaista henkilötunnusta. Onko tarkoituksena, että vähintään yhdellä toimintaryhmärekisteriin ilmoitettavalla edustajalla tulee olla suomalainen henkilötunnus?

Mikäli toimintaryhmärekisteriin on mahdollista ilmoittaa edustaja, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, niin tällaisesta henkilöstä tulee toimittaa ilmoituksen liitteeksi kopio passista tai muusta vastavasta henkilöllisyystodistuksesta.

Edustaja toimintaryhmän nimenkirjoittajana

Ehdotetun lain 5 §:n 3 momentissa mainitaan:

”rekisteröity edustaja edustaa yksin toimintaryhmää ja kirjoittaa sen nimen, jollei sääntöjen mukaan edustamis- ja nimen kirjoittamisoikeus ole vain useammalla rekisteröidyllä edustajalla yhdessä. Muu rajoitus ei ole pätevä.”

Työryhmä katsoo, että lakiin ehdotettu edustamisen rajoittamiskeinoa koskeva vaatimus helpottaa digitaalisten valtuutuspalveluiden toteuttamista (erityisesti Suomi.fi –palvelu).

Suomi.fi-valtuudet mahdollistavat toisen yhteisön puolesta asioinnin palveluissa, jotka hyödyntävät Suomi.fi-valtuuksia asiointioikeuden tarkistamisessa. Tällä hetkellä Suomi.fi:n valtuutuspalvelua voivat käyttää sellaiset yhteisöt, joissa nimenkirjoittaja voi yksin kirjoittaa yhteisön nimen. Palvelua ollaan kehittämässä siten, että se valtuutuspalvelussa on mahdollista asioida myös niissä tilanteissa, joissa yhteisön nimen kirjoittamiseen vaaditaan kaksi henkilöä.

PRH esittää harkittavaksi, että toimintaryhmälain 5 §:ää tarkennettaisiin siten, että toimintaryhmän säännöissä voitaisiin nimenkirjoitusoikeutta rajoittaa vain siten, että kaksi rekisteröityä edustajaa voi kirjoittaa toimintaryhmän nimen yhdessä. Toimintaryhmärekisterin sähköisen asioinnin kannalta tämä tarkoittaisi, että ilmoitettaessa edustajia rekisteriin, asiointijärjestelmä tarjoaisi ilmoittajalle edustajien ilmoittamiseksi vain kaksi vaihtoehtoa: 1) edustajat kirjoittavat toimintaryhmän nimen yksin tai 2) edustajat kirjoittavat toimintaryhmän nimen kaksi yhdessä.

Ilmoitukset toimintaryhmärekisteriin ilman liitteitä

Toimintaryhmälain 2 §: ää koskevissa perusteluissa työryhmä mainitsee: ”helppouden, edullisuuden ja riittävän suojan tarpeiden samanaikainen toteuttaminen edellyttää, että rekisteri-ilmoituksen voi tehdä vain sähköisesti koneellisesti käsiteltävällä tavalla, rekisteri-ilmoitukseen ei vaadita liitteitä (esim. perustamissopimusta tai sääntöjä)”. PRH puoltaa tätä kannanottoa ja pitää tärkeänä, että tämä periaate koskee paitsi toimintaryhmän perustamisilmoitusta, myös lähtökohtaisesti muita toimintaryhmärekisteriin tehtäviä ilmoituksia.

Toimintaryhmälain 5 §:n 3 momenttiin työryhmä on kuitenkin ehdottanut lausetta: ”jos toimintaryhmällä ei ole rekisteröityä edustajaa, uusi edustaja voidaan rekisteröidä toimintaryhmän toimittaman selvityksen perusteella.”. PRH katsoo, että erityisen selvityksen toimittamiselle ei ole tarvetta. Kun rekisteriin ilmoitetaan uusi edustaja, niin ilmoittaja vastaa, että hänen ilmoittamansa tiedot ovat oikeat.

Huom. ilmoitettaessa yhdistysrekisteriin yhdistyksen nimenkirjoittajia, ei ilmoitukseen liitetä selvityksiä tehdyistä valinnoista. Lisäksi voidaan todeta, että toimintaryhmärekisteriin ilmoitettujen

tietojen oikeellisuuden tarkastamisessa rekisteriviranomaisella ei ole mahdollista tukeutua toimintaryhmän sääntöihin, koska niitä ei rekisteröidä.

PRH katsoo, että paitsi perustamisilmoituksen, myös muutosilmoituksen ja toimintaryhmän purkautumista koskevan ilmoituksen yhteydessä tulisi ilmoittajan antaa nimenomainen vakuutus siitä, että ilmoitetut tiedot perustuvat päätöksiin, jotka on tehty noudattaen toimintaryhmälakia ja toimintaryhmän voimassaolevia sääntöjä. Tästä tulisi säätää toimintaryhmälaisissa.

Toimintaryhmän kotipaikka

Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan toimintaryhmän säännöissä on mainittava toimintaryhmän kotipaikkana oleva Suomen kunta. Toimintaryhmä voi muuttaa ryhmän kotipaikkaa muuttamalla sääntöjään. Ehdotetun lain 7 §:n olettasäännön mukaan sääntöjen muutos tulee voimaan, kun sääntömuutoksesta on päätetty toimintaryhmälain tai sääntöjen mukaisesti.

Toimintaryhmän kotipaikalla on merkitys oikeuspaikan kannalta, minkä vuoksi toimintaryhmän kotipaikan tulee olla helposti selvitettävissä. Ulkopuolisen voi olla mahdotonta saada tieto toimintaryhmän sääntöjen sisällöstä, koska sääntöjä ei rekisteröidä.

PRH katsoo, että sivullisen tulee voida luottaa siihen, että toimintaryhmärekisteriin merkitty kotipaikkatieto on voimassa. Tämä tulee huomioida toimintaryhmälain jatkovalmistelussa. Vertaa yhdistyslain 52 §:n 3 momentti, jossa säädetään nimenkirjoittajien vaihtumiseen liittyen muun muassa: ” Ennen muutoksen merkitsemistä rekisteriin ei siihen voida vedota muuta kuin sitä vastaan, jolla näytetään olleen siitä tieto.”

Toimintaryhmän konkurssi

Lakiehdotuksen 12 § on jäänyt keskeneräiseksi. Yhdistyslaista kopioitua lainkohtaa ei ole muokattu toimintaryhmää koskevaksi.

Toimintaryhmän muuttaminen rekisteröidyksi yhdistykseksi

Ehdotetun toimintaryhmälain mukaan toimintaryhmä voidaan muuttaa rekisteröidyksi yhdistykseksi. Lakiehdotuksen 13 §:n 4 momentin mukaan toimintaryhmän muuttaminen yhdistykseksi tulee voimaan, kun yhdistys on rekisteröity siten kuin yhdistyslaissa säädetään. Lakiehdotuksesta ei ilmene tarkemmin, miten yhteisömuodon muutos ilmoitetaan yhdistysrekisteriin ja toimintaryhmärekisteriin. Ehdotuksesta ei myöskään ilmene näiden ilmoitusten allekirjoittaja.

Mikäli yhteisömuodonmuutos tehdään mahdolliseksi, niin tämä ilmoitus jouduttaisiin todennäköisesti tekemään paperilomakkeilla.

PRH esittää, että yhteisömuodonmuutosta ilmoitettaessa ilmoittaja vakuuttaa, että toimintaryhmä on tehnyt päätöksen toimintaryhmän muuttamisesta yhdistykseksi noudattaen toimintaryhmälakia ja toimintaryhmän sääntöjä. Lisäksi hän vakuuttaisi, että yhdistyksen jäseneksi siirtyy vähintään kolme 15 vuotta täyttänyttä ihmistä. Tällöin riittäisi, että ilmoituksen liitteenä olisi yhdistykselle laaditut säännöt. Eli ilmoitukseen ei tarvitsisi liittää perustamiskirjaa vastaavaa asiakirjaa.

Oman eron ilmoittaminen toimintaryhmärekisteriin

PRH esittää, että toimintaryhmälakiin otetaan maininta siitä, että jokainen, joka on eronnut toimintaryhmärekisteriin merkitystä asemastaan tai jonka rekisteriin merkitty tehtävä on lakannut, saa itse tehdä tästä ilmoituksen (vertaa esimerkiksi yhdistyslain 52 § 1).

Tietosuojasystä jouduttaneen sallimaan oman eron ilmoituksen tekeminen paperilomakkeella. Kaikilla ei ole mahdollisuutta sähköiseen menettelyyn, mutta kaikilla rekisteröidyillä on rekisteröidyn oikeudet.

Toimintaryhmärekisteri ja rekisterinpitäjä

Ehdotuksesta käy ilmi, että rekisterinpitäjänä on PRH. Tästä tulee ottaa maininta myös itse lakitekstiin. Samalla tulee säätää rekisterin julkisuudesta, vertaa esimerkiksi yhdistyslain 47 §. Toimintaryhmälaisissa tullee myös mainita muutoksenhausta PRH:n päätökseen vastaavasti kuin yhdistyslain 56 §:ssä.

Yritys- ja yhteisötietolaki (244/2001)

Yritys- ja yhteisötietolain 4 §:ssä säädetään niistä tiedoista, jotka talletetaan Y-tunnuksen lisäksi rekisteröintivelvollisista. Työryhmän ehdotuksen perusteella toimintaryhmän sääntely poikkeaisi muista rekisteröintivelvollisista. Kun muiden rekisteröintivelvollisten on ilmoitettava postiosoite ja käyntiosoite, niin näiden yhteystietojen ilmoittaminen olisi toimintaryhmälle vapaaehtoista. Sen sijaan toimintaryhmä olisi aina velvollinen ilmoittamaan sähköpostiosoitteen ”tai vastaava sähköinen yhteystieto”.

Lakiehdotuksen jatkovalmistelussa on tarpeen selvittää, kuinka helposti ja edullisesti nämä muista rekisteröintivelvollisista poikkeavat vaatimukset on mahdollista rakentaa tietojärjestelmiin. Lisäksi on selvitettävä, mitä käytännössä rekisterinpidon kannalta tarkoittaisi, että sähköpostiosoitteen sijaan voitaisiin ilmoittaa muu vastaava yhteystieto. Tällä hetkellä yritys- ja yhteisötietojärjestelmä toimii siten, että yhteisölle ei saada Y-tunnusta, jos yhteisölle ei ilmoiteta postiosoitetta.

Työryhmän ehdotuksesta (sivuilla 224-225) voi saada sen käsityksen, että yritys- ja yhteisötietolakiin otettaisiin säännökset toimintaryhmän perustamisilmoituksen yhteydessä annettavasta vakuutuksesta, toimintaryhmän nimen erottuvuudesta (”Nimen erottuvuutta selvitetään vain yhdistysrekisterin suhteen kuten yhdistyksen rekisteröinnissä.”) ja edustajan edustamisoikeudesta. PRH:n esittää, että näistä säädettäisiin toimintaryhmälaissa.

Kaupparekisterilaki (129/1979)

Työryhmän mietinnössä sivulla 225 mainitaan, että ”jatkovalmistelussa on arvioitava tarve rinnastaa toimintaryhmä yhdistykseen yhteisönä, joka on tietyin edellytyksin ilmoitettava myös kaupparekisteriin.”. PRH katsoo, että toimintaryhmä ei ole sellainen oikeushenkilö, joka tulisi voida rekisteröidä kaupparekisteriin.

Vaihtoehtona rekisteröity yhdistys

Yhdistysrekisterin sähköistä asiointipalvelua on kehitetty huomioiden erityisesti pienet yhdistykset, joille yleensä riittää selkeät, yksinkertaiset säännöt toiminnan tueksi.

Tämän vuoden tammikuusta alkaen yhdistyksen rekisteröimiseksi on ollut tarjolla ns. ohjattu perustaminen. Ohjattu perustaminen on saavuttanut jo alkuvaiheessaan suuren suosion. Noin 70 prosenttia yhdistysrekisteriin tänä vuonna tehdyistä perustamisilmoituksista on tehty uuden ohjatun perustamisen kautta.

Ohjatun perustamisen käyttöliittymä on tällä hetkellä käytettävissä suomeksi ja ruotsiksi.

Yhdistyksen ohjattu perustaminen vaatii yhdistyksen perustajilta, että heidän tulee antaa yhdistykselle nimi sekä päättää yhdistyksen kotipaikka ja yhdistyksen tarkoitus. Muilta osin sääntöjen laatiminen ohjatun perustamisen kautta onnistuu joko alavetovalikosta valitsemalla (esimerkiksi hallituksen kokoonpano) tai vaihtoehtoja rastittamalla (esimerkiksi yhdistyksen nimenkirjoitustapa ja toimintamuodot). Kolmen perustajan allekirjoittama perustamiskirja liitetään ilmoitukseen PDF-, JPG- tai JPEG –tiedostona. Perustamiskirjan malli löytyy PRH:n nettisivuilta.

Vaatus perustamiskirjan toimittamisesta perustamisilmoituksen liitteeksi perustuu yhdistyslain 48 §:n 2 momenttiin.

Ohjatun perustamisen yhteydessä rekisteriin ilmoitetaan samalla yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja ja mahdolliset muut nimenkirjoittajat. Yhdistyksen hallituksen ilmoittaminen on vapaaehtoista. Ilmoitus allekirjoitetaan sähköisesti, vahvasti tunnistautumalla. Ilmoituksen allekirjoittaa hallituksen puheenjohtaja.

Yhdistyksen sääntöjen laatimisen helppous ja käsittelymaksun edullisuus (50 euroa) ovat ohjatun perustamisen suosion syyt. Yhdistysmuodon etuna toimintaryhmään nähden voidaan pitää esimerkiksi sitä, että toiminnan laajentuessa yhdistysmuoto mahdollistaa laajankin toiminnan ja toimijoiden vastuu yhdistyksen sitoumuksista ei ole henkilökohtaista.

Tarvittaessa yhdistyksen voi purkaa. Päätös purkamisesta tehdään yhdessä jäsentenkokouksessa, elleivät yhdistyksen säännöt muuta edellytä. Kun selvitystoimet on saatettu loppuun, tekee yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja tai mahdollinen selvitysmies purkautumisilmoituksen yhdistysrekisteriin. Purkautumisilmoitus on maksuton, eikä siihen vaadita liitteitä.

16. Mietinnön yleisperusteluiden kommentit

Tässä voit kommentoida työryhmän mietinnön yleisperusteluita

Yleisperustelut sisältävät työryhmän

- selvitykset yhdistyslainsäädännön sisällöstä ja yhdistyskäytännöstä, muusta yhteisölainsäädännöstä

vastaavien asioiden osalta ja yhdistystoiminnan sääntelyn ulkomaiden lainsäädännössä,

- arvion nykytilasta ja toimeksiannon mukaiset tavoitteet,
- määrittämät sääntelyvaihtoehdot, arvion vaihtoehdoista ja työryhmän ehdotuksen yleiset perustelut kunkin asian osalta, sekä
- ehdotuksen riippuvuuden muista hankkeista ja suhteen valtion talousarvioesitykseen

-

Muut kommentit

Voitte kirjoittaa muut kommentinne alla olevaan tekstikenttään

-

Koitto Jouko
Patentti- ja rekisterihallitus